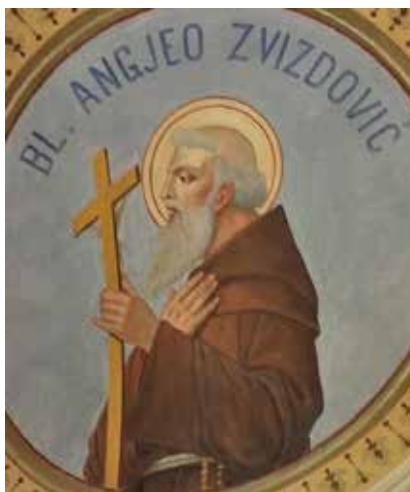

FRA ANĐEO ZVIZDOVIĆ*

► Piše: dr. fra Leo Petrović

O ovom čovjeku providnosti dosada se je pisalo mnogo i različito. Neki se dive svetosti njegova života, drugi njegovom junačkom nastupu i držanju pred silnim sultanom Mehmedom II. Ima ih, koji mu pripisuju čudesa i moćni zagovor na nebu.¹ Istina, nemamo ni mi nikakvih novih podataka, da ih uzmemo. Uza sve to smatramo zgodnim, da pred čitaoce kalendara sv. Ante iznesemo neke poglede, koji čini nam se, nisu široj javnosti dostatno poznati.

O mjestu rođenja, o roditeljima i prvom odgoju fra Anđelovu nemamo sigurnih izvora. Vjerojatno, da je rođen u lašvanskom kraju, valjda baš u Fojnici.² Ako ne možemo sigurno, možemo s mnogo vjerojatnosti tvrditi, da je plemićkog roda, sin nekoga bosanskog velmože. Njegova su braća »knezovi« Domša i Milutin, 20. kolovoza 1486., bili u službi Skenderbaše, bosanskog sandžak-bega.³ Svakako bez ikakva razloga, ali se vrlo često tvrdi, da je fra Anđeo rođen, kršten i odgojen u pravoslavlju. Za to nema nikakvih dokaza, pa ni vjerojatnosti. Bit će, po svoj prilici, povod tome krivom mišljenju imena fra Anđelove braće Domše i Milutina. U Bosni i Hercegovini, Dalmaciji i Hrvatskoj sva su imena svjetovnjaka i redovnika bila narodna. Riedko

Slika u crkvi Sv. Petra i Pavla u Livnu

je koje bilo biblijsko i kalendarsko, a i ta su pohrvaćena (Pavao, Petar, K'tava i t. d.).⁴ U fra Anđelovo doba pravoslavlje nije dopiralo do središta Bosne. Jedva da je zauzimalo Podrinje i dio Travunje. Njegovi su pređi, jamačno i roditelji bili kršćani katoličke Crkve ili »kršćani Crkve bosanske«. Za vladanja kralja Tomaša i pogotovu njegova sina Stjepana Tomaševića u Fojnici i cijeloj Bosni jedva da se je nalazio ijedan »kršćanin Crkve bosanske«. Oni su se zadržavali u tom razdoblju na području zemalja hercega Stjepana Kosače. Stoga moramo držati, da je fra Anđeo od prvog početka svog djetinjstva odgajan katolički u kojoj franjevačkoj

školi, kao i to, da su njegovi roditelji bili katolici od rođenja ili obraćenici iz »Crkve bosanske«. Kada je rođen i kada je stupio u franjevački Red, ne znamo.

Katolički puk u Bosni i Hercegovini bio je pod izključivom brigom i zaštitom franjevacu od početka XIV. stoljeća do pada Bosne pod Osmanlije, dalje kroz čitavo razdoblje otomanske uprave – do 1882. Za turske uprave temeljac kamen svih »ustavnih garancija« za katolike i franjevce bila je Adh-name, kraljevski ugovor, koji je izposlovao fra Anđeo od Fatiha Mehmeda II. na Milodraževu Polju, 28. svibnja 1463. ili 1464.⁵

Ovom poveljom sultan Mehmed han izkazuje bosanskim »ruhbaniima« (franjevcima dušobrižnicima) »milost i naklonost: da spomenutim i njihovim crkvama nitko ne smeta i ne napastuje ih. Neka stanuju u svojim crkvama. I ni od moga veličanstva visosti, ni od mojih vezira, ni od mojih robova, ni od moje raje, ni od svih žitelja moje države nitko da ih ne napastuje, čineći im smetnje i zapreke. A ako bi u svoje crkve doveli čovjeka iz tuđine u moju državu, neka im je dozvoljeno«.

Vojska Mehmeda II. odrubila je glavu posljednjem bosanskom kralju Stjepanu Tomaševiću. Članove kra-

* Tekst prenosimo u izvorniku.

¹ Glasnik sv. Josipa, 55. godišće (1927.), str. 250. – 252.

² Ima kroničarska bilješka, da je »a Verbosa« (Vrhbosna) ili »a Herbosa« (Travnik). – Franjevački Vijesnik, 1934., 130.

³ Glasnik zem. muzeja u B. i H. VI., 609. – 610; Wissenschaftliche Mitteilungen aus B. u. d. H. IV., 394. Faksimil ove povelje vidi kod dra. J. Jelenića, Kultura i bos. franjevci, I., 187.

⁴ Istom koncem XVI. stoljeća počelo se govoriti, da su poganska narodna imena. Pravoslavna Crkva imala je izključivo biblijska i kalendarska imena do najnovijeg vremena. – Sravnij moj članak »Djed Hrvata« u kalendaru »Napredak«, XXXII. (1942.), 141. – 144.

⁵ Fra M. V. Batinić, Djelovanje franjevaca u B. i H., Zagreb 1881., I., 132; Matasović, Fojnička regesta, Srem. Karlovci, 1927., 103, Faksimil vidi u Jelenića n. dj. I., 117.

ljevske kuće i sve ostalo plemstvo, ukoliko u biegu nije našlo spasa, sve je pod mač okrenuto ili odvedeno u robstvo. Koji su se mogli biegom spasiti probijali su se kroz neprohodne šume i gudure prema Dalmaciji i Dubrovniku. Ostali puk, ukoliko nije mogao pobjeći, sakrivao se je po šumama i planinskim pećinama. Sva su naselja ostala pusta.

Sultan je vidio opustjele krajeve. U zgodan čas dolazi fra Anđeo sa svojom molbom, koju sultan odmah usvaja nadajući se, da će samo on sa svojim fratrima obustaviti biegunstvo iz osvojenih krajeva. Oni su bili jedini oko kojih su se kršćani kupili i stiskali. Oni jedini bili su u stanju umiriti uplašeno pučanstvo i obustaviti bježanje.

Iz sadržaja Adh-name jasno se razabire, da je fra Anđeo tražio carsko jamstvo i sigurnost zaštite crkvenih zgrada i zemljišta, naročito osiguranje osobne slobode redovnika i vjernika. Na ovom je dokumentu počivala sva sloboda kršćana kroz više od 400 godina. Neizbrojivo mnogo puta pozivalo se je na ovu povelju. Bezbroj puta nošena je vezirima, bašama, spahijama, malim i velikim turskim upravljačima, koji su nad Adh-namom činili duboke naklone. I prvih godina austrijske okupacije ovih krajeva franjevci su se na nju pozivali, da obrane svoja prava, koja su pod turskom upravom uživali, jer ih austrijska uprava nije priznavala!

Malo vremena nakon što je Adh-name dobivena turski su upravljači samovoljno kršili carske odredbe. Sam je fra Anđeo bio prisiljen da se utječe Skender-baši, bosanskom sandžak-begu, koji 20. kolovoza 1486. izdaje bujrultiju »kustodu fra Anđelu, da si hodi slobodno vsudije po

rusagu gospodina cara. Izvan rusaga gospodina, ako bi hotio poći, kako po njih zakonu, da se ne zadije na nitko sluga gospodina cara, ni turčin, ni kaurin, ni maratolos, ni nijedan čovjek. Za toi mu učini milost, jer je počten redovnik«.⁶

Kako vidimo, fra Anđeo je tražio načina i puta, da osigura obstanak franjevaca i ostalih kršćana proti preziranja pojedinih turskih upravljača. Nastojao je dobiti slobodu kretanja po svoj Bosni za sebe, za svoju braću redovnike, dapače i za redovničkog vizitatora, koji bi iz inozemstva dolazio. Time je čuvao redovničku stegu, koja je jedina jamčila redovit i izpravan rad među vjernicima. Iz bujrultije Skender-bašine razabiremo još i to, da su smetnje pravili nesamo turci nego i kauri martolosi.⁷ Uistinu domišljalo se je, kako bi se što veće smetnje i neugodnosti napravile franjevcima i siromašnoj raji.

Brana proti svih nedaća i nevolja kršćanskih vjernika u Bosni i Hercegovini kroz punih šest stotina godina bili su jedini franjevci. O njihova su se leđa razbijale sve navale s koje god strane dolazile. Još za bosanske samostalnosti, na prvom koraku njihova zamaha u podizanju razrušenih i ruševnih crkava, prikupljanju sredstava za crkveno ruho i posuđe nadoše smetnju baš u onome, koji je po dužnosti bio pozvan, da ih najviše pomaže! Madžarska država bijaše ona, koja je htjela vršiti nadzor nad čistoćom vjere u bosanskoj državi. Ona je omela obnovu kršćanstva u Bosni. Godine 1233. diplomatskim spletkama ukloni domaćeg biskupa iz Bosne, postavi svoga čovjeka, kojega povuče iz zemlje. Bosnu ostavi bez pastira, pripusti je samoj sebi. Tako od pada samostalnosti 1463.

franjevci sami rade u zemlji bez biskupa. Vapaji pape ne čuju se na madžarskom dvoru niti za njih haju kraljevi ni biskupi. Nesamo ne daju pomoći, nego šta više čine smetnje.

Nakon propasti kraljevstva i slobode biede se i nevolje povećavaju. Providnost daje fra Anđela Zvizdovića i njegovu braću, koji se pouzdaju u pomoć neba i svoju požrtvovnost. Tako spasavaju što se spasiti dalo. Preko 400 godina rvu se sa svima poteškoćama i sa svakim da olakšaju tužnoj raji. Izlažu svoje živote i pregaraju sve za spas duša i potištenne kršćane. Ne dolazi im pomoć ni s jedne strane. Krvava im se nepravda čini, kada im se bez temelja i osnove predbacuje, da nikoga nisu trpili da s njima surađuje. Oni su pozivali u pomoć, ali im se nitko ne odazivlje.⁸ Tu i tamo se je pogdjekoji »misionar« pojavio na prolazu kroz Bosnu i Hercegovinu. Ali ne da pomogne, nego da piše izvješća, većinom nepovoljna i neistinita o franjevačkom djelovanju. Jednako mali broj svjetovnih svećenika, štićenika Propagande, osamljeno radi u trebinjskoj biskupiji. Polovicom XIX. stoljeća kao da im se je htjelo pomoći, ali nakon kratkog boravka pridošli misionari napuste trebinjski teritorij! Teoretizirati o misijskom radu znadu mnogi, znadu pisati o radu misionara i posebno nalaziti mane i nedostatke. Od toga nema stvarne pomoći.

Nečastna je potvora, da su se franjevci protivili, da se s njima surađuje na misijskom poslu u Bosni. Tko je htio staviti glavu u torbu i nije se bojao okrvaviti gaće mogao je doći i s njima surađivati. Ali, to ne umije svatko. Samo radi toga se je izbjevala bosanska misija i ostala na samim franjevcima. Jednako su oni

⁶ Djela u bilj. 3. gore.

⁷ Ovdje se misli na preziranja pravoslavnih fanariotskih vladika, koji su od franjevaca i ostalih kršćana tražili za sebe danak i doprinose. Matasović, n. dj. 104. – 5.

⁹ Pod konac XVII. stoljeća nalazi se pogdjekoji pop glagoljaš na suradnji s franjevcima. Najviše ih je bilo u XVIII. stoljeću, a nestalo ih je polovicom XIX. stoljeća. Oni su stanovali većinom kod svojih kuća po duvanjskim i livanjskim selima, a nešto u obližnjim krajevima. Neki su stanovali do smrti s franjevcima zajedno. – Kalendar »Napredak« XXVI., str. 86. – 95.

Današnji ostatci Kaštela na planini Zahor. Za vrijeme osmanskog osvajanja Bosne u svibnju 1463., franjevci na čelu s fra Anđelom Zvizdovićem sklonili su se u Kaštele. Odatle je fra Anđeo Zvizdović krenuo na polje Milodraž susresti se sa sultanom Mehmedom II.

jedini slijedili turske vojske preko Slavonije i Ugarske do bedema Budima. Poslije oslobođenja ovih krajeva više nisu bili potrebni!

Ovo zato spominjemo, da iztaknemo važnost poduzimanja, junačkog držanja, uztrajnosti i uspjeha fra Anđela Zvizdovića odmah na počet-

ku turskog zauzimanja ovih krajeva. Da nije bilo njegovih uspjeha, koji su davali pobudu i ulievali nadu, ne bi se moglo izdržati kroz duga i krvava stoljeća. Njegova je zasluga, jer je pokazao put i način mogućnosti obstanka, rada i uspjeha.

Kao što nemamo pouzdanih podataka o mladosti fra Anđelovoj, tako isto ne znamo ništa osim navedenog iz njegovog života. Neki misle da je bio vikar bosanske vikarije.⁹ Poznato je ipak, da je bio kustodom u Bosni. Ovu je čast obnašao, čini se, dulje vremena u fojničkoj kustodiji. Skender-baša 1486. nazivlje ga kustodom. Svakako je sigurno, da je bio neporočna i sveta života, neobično spretan u saobraćaju, energičan u poslovanju. Neosporna je njegova dalekovidnost, što pokazuju njegovi nastupi pred silnim Mehmedom II. i drugim turskim vlastima. Osigurava slobodu kretanja i mirnog boravljenja za redovnike i za vjernike. Svojom pojavom znao se je nametnuti turskim vlastima i samomu sultanu. Nema čovjeka u Bosni, koji je toliko dobra učinio za kršćanstvo i osjetio množinu zala i nedaća, koliko je to učinio fra Anđeo Zvizdović. Njegovom poduhvatnom duhu mora se zahvaliti, da je kršćana ostalo u Bosni, da nije ostala posve pusta i prazna. Tko zna, koji bi se narod i odakle naselio u Bosnu, da nije bilo fra Anđela, koji je obustavio bježanje? Bi li danas bio ijedan kršćanin u Bosni?

Na glasu svetosti umrije u Fojnici 7. lipnja 1498. Kroničari bilježe, da mu je grob poslije mnogo godina otvoren i da mu je tielo posve sačuvano.¹⁰ I danas se njegovi smrtni ostatci čuvaju i štiju u fojničkoj franjevačkoj crkvi.

fra Bono Šapina (uredio), *Kalendar Svetog Ante*, XX., Sarajevo 1945., str. 101. – 105. ✍

⁹ Franjevački Vijesnik 1934., 131; Batinić, n. dj. I., 155.

¹⁰ Franj. Vij., 1934., 131. Ima i narodna predaja, da ga je sultan Mehmed na Milodraževu zagrnio svojim zvjezdanim plaštem, od kojega je kasnije prekriven crkveni plašt, koji se sada nalazi u samostanskoj knjižnici u Fojnici. – Batinić, n. dj. I., 132.

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subraće«, XIV., 1 (26),
Široki Brijeg, 2021., siječanj – srpanj, 2021.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
Kard. Stepičca 14, 88220 Široki Brijeg
Avenija G. Šuška 2, 10040 Zagreb

Veza:
tel.: +387 39 700-325
faks: +387 39 702-936
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilu izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF;
6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR;
CH 8,50 CHF; SAD 13 USD; Canada 13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga...:

a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar;
Korisnik: Hercegovačka franjevačka
provincija;

Svrha: prilog Vicepostulaturi
žiro-račun: 3381602276649744
devizni račun:
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

U ovom razdoblju nestabilnosti mi stabilno izlazimo s ovim našim glasilom. A i kako bismo drukčije! Vremena mogu biti ovakva i onakva, nama je ići u pravome smjeru. Jedino u ovome vremenu stvarne ili nestvarne pošasti mrvicu manje odlazimo na drugu stranu granice. Na snazi su raznorazne mjere i ne smijemo ih kršiti. Ali ih smijemo neprestano propitkivati, ne dati da nas prevare i učine nas bićima drugoga ili nekoga tamo reda. A nije da ih nema koji to žele. Zlo se opasno razmahalo u svijetu. Misli da je kucnuo njegov čas. Da ne bi!

Naši pobijeni fratri, naše nevino pobijene žrtve uče nas da se zlu najbolje oduprijeti dobrim: molitvom, razmišljanjem, djelovanjem... Ono ništa ne može pred tim. Nemoćno je u svojoj rugobi. Na taj način pobijedimo i ovo vrijeme. Život je naš, a poraz je njihov.

Prisjetimo se svega ovoga dok razmišljamo o društvu s obiju strana granice. Snage totalitarnoga jugoslavenskoga režima ponovno bi da nam kroje kapu. Kao i prije, zanose se svojim otrovnim i pogubnim maglama. To je čak i Europa, ovakva kakva je, priznala pa je komunizam stavila uz bok nacionalsocijalizma i fašizma kao suvremene totalitarizme čije bi nasljeđe trebalo neizostavno odbaciti. Znamo da to kod nas trenutačno nije slučaj. Ništa čudno. Dali smo glas onima koji s tim poraženim i prokazanima snagama tikve sade pa smo tu gdje jesmo. Odbacuju se zaslužni za hrvatsku slobodu, a veličaju odnarođene ličnosti. Da ne idemo

daleko, pogledajmo sve to na primjeru časnoga biskupa don Mile Bogovića. Otišao je u zasluženu mirovinu, ali mu društvo ne odade priznanje za njegov ustrajan i plodonosan rad. Žele ga jednostavno gurnuti u zaborav. Tako su se odnosili prema njemu i dok je bio na bolesničkoj postelji. Komercijalni mediji o njemu šute, što se nekako može i razumjeti, ali šute i oni javni što se nikako ne može razumjeti. Propuštaju ispuniti zadaću zbog koje ih plaća nevoljni hrvatski puk.

Zbog svega toga drago nam je da u ovome broju možemo objaviti novopronađenu misu posvećenu bl. Nikoli Taveliću, koju je napisao fra Bruno Adamčik. Unatoč tomu što su jugokomunisti u veljači 1945. na Širokom Brijegu spalili više od 70.000 knjiga, župne matice i svaki papirić koji su uspjeli pronaći, ona je preživjela. Ako Bog da, uskoro će biti i izvedena ovdje na Širokome Brijegu. Život pobjeđuje ma koliko se god zlo trudilo satrti ga.

Neka prežive i uspomene na naše pobijene. Spomen na njih obilježavajmo na razini Crkve u Hrvata, na razini pojedine biskupije, odnosno nadbiskupije ili pak na razini pojedine župe. Ako već nismo, ustanovimo taj dan. Obnovit će nas kao domoljube i kao kršćane. Ulit će nam novu snagu.

Bezbroj puta dokazali smo da nas poteškoće ne mogu slomiti. Dokažimo to ponovno u prijateljstvu sa svojim Bogom.

mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Djela pobijenih	34
Stratišta	15	Nagradni natječaj	46
Glas o mučeništvu	18	Povijesne okolnosti	49
Glas o znakovima	28	Razgovor	55
Odjek u puku	30	Podlistak	59